

УДК 353.1

Попович Наталя Григорівна

професор кафедри державного управління і місцевого самоврядування
Херсонського національного технічного університету,
доктор наук з державного управління, кандидат філологічних наук, доцент

**ВЗАЄМОДІЯ РЕГІОНАЛЬНИХ АДМІНІСТРАЦІЙ І УНІВЕРСИТЕТІВ
В УПРАВЛІННІ РОЗВИТКОМ РЕГІОНУ**

Анотація. У статті аналізуються моделі університетів щодо їх участі в розвитку регіону, з боку регіонів – потенційні можливості використання переваги різних видів діяльності навчальних закладів і їх ролі в контексті державної політики. Доводиться потреба корегування регіональної стратегії розвитку з урахуванням ролі університетів.

Ключові слова: регіональний розвиток, регіональна політика, університет, економіка регіону, модель.

Попович Н.Г. Взаимодействие региональных администраций и университетов в управлении развитием региона

Аннотация. В статье анализируются модели университетов относительно их участия в развитии региона, со стороны регионов – потенциальные возможности использования преимуществ различных видов деятельности учебных заведений и их роли в контексте государственной политики. Доказывается необходимость корректировки региональной стратегии развития с учетом роли университетов.

Ключевые слова: региональное развитие, региональная политика, университет, экономика региона, модель.

Popovych N.G. Regional administrations and universities interaction for management of the region development

Annotation. The article analyzes the models of universities regarding their participation in the development of the region, from the regions – the potential to take advantage of the various types of activities of educational institutions and their role in the context of public policy. The necessity of adjusting the regional development strategy in view of the role of universities is being proved.

Key words: regional development, regional policy, university, regional economy, model.

Постановка проблеми у загальному вигляді. За вищими навчальними закладами закріпилося виконання традиційних місій (викладання та наукові дослідження) і нових функцій, що відбивають економічний, соціальний і культурний їх внесок у регіональну еволюцію. Для визначення ролі університету на регіональному рівні слід визначитися з розумінням конкретних внесків університетів (тобто конкретних видів діяльності та її результатів), що в регіональному розвитку сприймаються як

важливі на всіх рівнях взаємодії: і політиками, і підприємцями, і самими університетами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукова література, де викладено результати вивчення ролі університетів у регіональному розвитку, на сьогодні представлена достатньою кількістю. Дослідницькі аспекти, такі як участь університету в контролі регіональних відмінностей разом з адміністрацією регіону, вивчення взаємовпливів регіональних відмінностей, не порушуються в доступних теоретичних джерелах, не аналізується також значення ролі університетів у зв'язку з поняттям збалансованого регіонального розвитку.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Усе ще відсутнє на регіональному рівні розуміння ролі та значення ВНЗ в управлінні регіональним розвитком, а саме цільової їх взаємодії із зовнішніми організаціями. Складність проблем, що вирішуються головним чином на рівні адміністрації регіону, сьогодні досить значна, і тому роль ВНЗ, прагнучи нівелювати регіональні відмінності та регіональні диспропорції в еволюційному розвитку регіону в усіх сферах, стає не допоміжною, а суттєвою [1; 2].

Формування цілей статті. Мета статті – проаналізувати моделі участі університетів у регіональному економічному та соціальному розвитку.

Виклад основного матеріалу. Неоднорідність соціально-економічного простору регіону пов'язана з різними чинниками: по-перше, з різною адаптацією до ринку регіонів з різною структурою економіки та різним менталітетом населення і влади; по-друге, з послабленням регулювальної ролі держави, що впливає на скорочення державних інвестицій у регіональний розвиток і на зменшення розміру регіональною економічної та соціальної допомоги; по-третє, з фактичною нерівністю різних адміністративних суб'єктів в економічних відносинах з центром. Тому на державному рівні роль освітніх закладів з потужним науковим потенціалом і

їх зв'язок з регіональними органами влади у плануванні та здійсненні програм розвитку регіону має розширюватися [10].

Регіони України формують свої характеристики з різноманітного комплексу фізико-географічних і людських чинників, уключаючи природні явища (топографія, рослинність, клімат) і характеристики людини (населення, політико-адміністративні кордони, економічні показники) [8, с. 116]. Причини існування регіональних відмінностей пов'язують з розташуванням регіону, що пояснює економічний потенціал і потенціал розвитку, географічні, природні та технічні умови. Ці характеристики, безперечно, створюють як регіональні відмінності, так і регіональні диспропорції, на шляху подолання яких університети мають відігравати ключову роль. У послідовності «бізнес-університет-держава» ця ланка стає проміжною та єдиною між впливовими й агресивними ринковими механізмами та політикою держави, стратегією регіонального розвитку.

Дослідження побудовано на аналізі концептуальних моделей – моделі підприємницького університету, моделі інноваційного університету, моделі «залученого» університету. Аналіз цих моделей допомагає зрозуміти, за допомогою яких видів діяльності університети можуть бути корисними своїм регіонам і як ці моделі залежать від регіональної політики.

Модель підприємницького університету. Концепція підприємницького університету ґрунтується на тому, що ВНЗ усе частіше доповнюють свої традиційні місії (наукові дослідження та викладання) третьою – участю в економічному розвитку. Міжнародні дослідники, аналізуючи роль університетів в економічному розвитку країни, оцінюють економічний вплив університетів за такими аспектами: надходження та витрати університетів; роль університетів у забезпеченні зайнятості; вплив університетів на розроблення і впровадження інноваційних наукових досліджень; вплив університетів на розвиток регіону та міста [6].

Щодо університету – це активна комерціалізація своїх знань за допомогою, наприклад, патентів, ліцензування тощо. Така діяльність тісно пов'язана з упровадженням нових структур стимулювання та винагород для комерціалізації університетських учених.

Деякі дослідники пов'язують наявність і посилення підприємницької ролі ВНЗ зі зростанням і реформуванням галузей господарства в регіоні. Регіони отримують прибуток від підприємницької діяльності, що узгоджується з діяльністю освітнього закладу шляхом створення робочих місць, де існує формальний і неформальний обмін знаннями.

ВНЗ можуть також бути «якорем», залучаючи місцеву талановиту молодь, надаючи майданчики для актуальних досліджень, орієнтованих на продукти та послуги регіональної спеціалізації.

Для деяких провідних університетів України комерціалізацію враховано в національній і регіональній політиці, і фінансування університету є ключовим показником ефективності його діяльності, впливає на рівень майбутнього державного фінансування. Комерціалізація діяльності значно поширена в дослідницьких університетах, що мають глобальні мережі та міцні зв'язки з місцевими органами управління.

Модель інноваційного університету. У контексті регіональних інноваційних систем (РІС) концептуалізується університет, що відіграє фундаментальну роль в інтерактивних інноваційних процесах. Університети є ключовими суб'єктами інфраструктури знань у регіоні. У фокусі цієї концепції – взаємодія з іншими учасниками РІС і те, як ця взаємодія призводить до регіональних системних інновацій. За поняттям РІС, ВНЗ є важливими виробниками знань, що можуть бути сполучною ланкою в інноваційно-виробничому спектрі на регіональному рівні.

Подібно до моделі підприємницького університету, підхід РІС акцентує на обміні знаннями між вищими навчальними закладами і промисловим світом. На відміну від моделі підприємницького університету, концепція РІС

фокусується не тільки на комерціалізації, але й на набагато більш широкому наборі механізмів передання знань. До них належать такі форми передання знань, як «переливання» знань (наприклад, через надання випускників місцевому ринку праці) і неофіційні контакти з фірмами. Ці механізми передання знань можуть бути більш поширеними ніж ті, що пов'язані з комерціалізацією.

У рамках РІС важливим завданням університетів є передання знань для малих і середніх підприємств і кластерів, розташованих у регіоні. Освітні навчальні заклади при цьому будують свою діяльність на засадах власної стратегії та перетворені в університети РІС.

Відповідно до цієї моделі роль ВНЗ залежить не тільки від їх власних стратегій, діяльності та внутрішніх організаційних характеристик. Центральну роль відіграє і те, як результати діяльності університетів перетворюються на регіональний розвиток, яким є внесок університетів у регіональні інновації залежно від домінантних баз знань і регіонального напрямку.

Модель «залученого» університету. «Залучений університет» – це концепція, в основі якої лежить розуміння потреби адаптації університетських функцій до регіональних потреб.

Залучені університети – це університети локалізованого розвитку, а не генератори знань, свою діяльність вони фокусують на промисловості та суспільстві, активно формуючи регіональну ідентичність. Участь університету може набувати різних форм: адаптувати свою викладацьку діяльність до регіональних потреб за допомогою надання програм, орієнтованих на регіон, на місцевого студента, на набір і залучення до структури університету випускників; формальна інтеграція регіональних потреб в університетські пріоритети. Крім того, університети можуть залучати безпосередньо місцеві фірми для надання допомоги та підтримки наукових досліджень.

Залучення університетів до регіональної політики залежить від політичного порядку денного та коригується фундаментальними дослідженнями, сформованими регіональними контекстами. Це так звана «розумна спеціалізація», орієнтована на потреби регіонального рівня. У формуванні відносин між університетом і регіоном відіграють певну роль такі характеристики, як регіонально значуща особистість, прихильність до регіону та структурних особливостей регіональної економіки. Відповідно до цієї моделі ВНЗ має показати здатність до переорієнтації своєї діяльності у відповідь на зовнішні виклики.

Водночас, сьогодні в державних Стратегіях регіонального розвитку університетам відводиться незначна роль. Тільки у 10 Стратегіях місцевого розвитку розглядається роль вищих навчальних закладів в інноваційному розвитку економіки регіону та пропонується створення наукових центрів, парків, лабораторій, співпраця закладів з підтримки підприємництва з університетами тощо.

Херсонський національний технічний університет, як університет інноваційної моделі розвитку, сьогодні поєднує ознаки аналізованих моделей. Науковцями університету розв'язуються проблеми регіону: внесено пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правової бази для проведення адміністративно-територіальної реформи; розроблено інтеграційну концепцію управління реструктуризацією підприємства; економічно обґрунтовано технологічні схеми автоматизованої системи підтримки ухвалення рішень для оцінювання ефективності роботи підприємства в умовах нестабільної економіки країни; сформовано принципово нові науково-методичні підходи до оцінювання процесів узгодження економічного зростання та соціального розвитку складних соціально-економічних систем в умовах ринкової самоорганізації; розроблено комплекси взаємопов'язаних моделей вирішення завдань управління земельними ресурсами міста Херсон; запропоновано комплекс

індивідуальної діагностики для медичних закладів різних форм власності; нові технології фарбування текстильних пакувань для текстильної промисловості; розроблено конструкції ТСК для гарячого водопостачання та повітряного опалення будинків; створено програмний продукт для аналізу репутації компанії в мережі Інтернет; розроблено інформаційну систему, призначену для автоматизації робочого місця аналітика та аналізу ринку проданих автомобілів; розроблено та вдосконалено перегінні установки різної продуктивності для виноробної промисловості; розроблено оригінальні рецептури плодоовочевих консервів; розроблено технологію складових для вироблення органічного геотекстилю та целюлозомістких напівфабрикатів для вітчизняної целюлозо-паперової промисловості тощо [3].

Для вирішення значної кількості проблем університет співпрацює з бізнесом. Орієнтація на співпрацю для університету має стати стратегічним пріоритетом розвитку.

Значний внесок у реалізацію політики регіонального розвитку здійснює кафедра державного управління і місцевого самоврядування (завідувач кафедри – професор І. Лопушинський), розвиваючи науку державного управління, здійснюючи професійну підготовку висококваліфікованих кадрів для публічного управління, сприяючи тим самим інноваційним процесам, що відбуваються сьогодні в державному управлінні регіоном. Підготовлені для місцевих органів влади магістри, які відповідають за реалізацію державної регіональної політики, на сучасному науковому рівні здатні переглядати та оновлювати стратегії розвитку міста із включенням акцентів на партнерство бізнесу та університету, сприяють зміцненню партнерських зв'язків для проведення наукових досліджень з проблем регіонального розвитку [4].

Висновки з даного дослідження. Як показано вище на прикладі, концептуалізація внеску університетів у регіональний розвиток є різноманітною за моделями та функціями. Подані в дослідженні моделі

університетів відрізняються одна від одної. Так, відповідно до моделі підприємництва університети сприяють розвитку регіонів через участь у патентуванні, ліцензуванні та академічних заходах. Модель РІС пропонує більш широкий спектр університетських заходів, додаючи «більш м'які» форми передання знань (такі як наукові дослідження за контрактами, спільні дослідження та неформальні взаємодії з промисловістю) до прямих видів діяльності з комерціалізації від підприємницької моделі. Третю модель зосереджено лише на формах університетської діяльності, націлених на економічний аспект регіонального розвитку. Таким чином, означені моделі відбивають технологічно-орієнтовану й економічну інтерпретацію ролі університетів.

Регіональна політика щодо наведених моделей імовірно формується в такий спосіб: заохочення підприємницької діяльності, створення наукових парків та інкубаторів, забезпечення громадської підтримки, стимулювання різних типів зв'язків між університетами та промисловістю регіону, інтеграція університетів у регіональні кластери та стратегічні програми розвитку регіону.

Перспективи подальших розвідок. У подальшому плануємо розглянути досвід зарубіжних університетів у сфері економічного розвитку окремих міст, регіонів і країн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про засади державної регіональної політики» від 05.02.2015 № 156-VIII – [Електронний ресурс] – Режим доступу: zakon3.rada.gov.ua/low/show/385-2014-п
2. Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» від 08.09.2005 № 2850-IV – [Електронний ресурс] – Режим доступу: zakon2.rada.gov.ua/low/show/2850-15
3. Інноваційні розробки Херсонського національного технічного університету [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://kntu.net.ua/index.php/ukr/Naukova-diyalnist2/Pnnovacijni-rozrobki-HNTU>
4. Магістратура публічного управління та адміністрування [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://kntu.net.ua/index.php/ukr/Struktura/Kafedri-universitetu/Magistratura-publichnogo-upravlinnya-ta-administruvannya>
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 06 серпня 2014 року № 385 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року» [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-п>

6. Роль університетів в економічному розвитку міст, регіонів, країни / Звіт III Національного форуму «Бізнес і університети», 22-23 жовтня 2015 року, м. Київ // Уклад. Янковська О., Зінченко А., за ред. Саприкіної М. – 2015. – 66 с.
7. Романюк С. Розвиток регіонів у відкритій економіці: теорія, політика, практика: монографія / С. Романюк. – К. : НАДУ, 2013. – 375 с.
8. Стратегія розвитку Херсонської області на період до 2020 р. від 10.09.2015 № 1296 – [Електронний ресурс] – Режим доступу: [khoda.gov. ua/strategia-rozvitku-2020](http://khoda.gov.ua/strategia-rozvitku-2020)
9. Kumar V. Regional imbalances. Kakatia University, Warangal. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.slideshare.net/vijaykumarsarabu/regional-imbbalances>.
10. Lowell W. Barrington & Erik S. Herron. (2004). One Ukraine or Many? Regionalism in Ukraine and Its Political Consequences / *Nationalities Papers*. (Vol. 32) 1. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://disparity.vsb.cz/edice_cd/cd11_regdis_mono_angl/pdf/Regional%20disparities.pdf

Statement of the problem. Higher education institutions have been entrenched in carrying out traditional missions (teaching and research) and new functions that reflect their economic, social and cultural contribution to regional evolution. To determine the role of the university at the regional level, it is necessary to determine the understanding of the specific contributions of the universities (ie specific activities and their results) that are perceived in regional development as important at all levels of interaction: politicians, entrepreneurs, and universities themselves.

Urgency. There is still no complete regional understanding of the role and importance of HEIs in managing regional development, namely, their targeted interaction with external organizations. The complexity of the problems solved mainly at the level of the administration of the region is quite high today, therefore the role of HEIs, striving to level regional differences and regional imbalances in the evolutionary development of the region in all spheres, becomes NOT auxiliary but significant.

The purpose of the article. The purpose of the article is to analyze the model of the universities participation in regional economic and social development.

Our task was to study the models of universities regarding their participation in the development of the region.

Summary. Regions of Ukraine form their characteristics from a diverse set of physical, geographical and human factors, including natural phenomena (topography, vegetation, climate) and human characteristics (population, political and administrative boundaries, economic indicators). The reasons for the existence of regional differences are associated with the location of the region, explains the economic potential and development potential, geographic, natural and technical conditions. These characteristics, of course, create both regional differences and regional imbalances, in the way of overcoming universities can play a key role. In the chain "business-university-state" its become an intermediate and connective-tissue link between influential and aggressive market mechanisms and state policy as a strategy of regional development.

The research is based on the concept of conceptual models: the model of entrepreneurial university, the model of innovation university, the model of the "attracted" university. An analysis of these models helps to understand what kinds of activities universities can be useful to their regions and how these models depend on regional policy.

Unfortunately, today in the state Strategies of regional development universities are given insignificant role. Only in the 10 Local Development Strategies the role of higher education institutions in the innovative development of the region's economy is considered, and the creation of research centers, parks, laboratories, cooperation between business support institutions and universities is proposed.

Conclusion and outcomes. The regional policy for the presented models is likely to be formed as follows: entrepreneurship promotion, the creation of science parks and incubators, public support, the promotion of various types of links between universities and industry in the region, the integration of universities into regional clusters and Strategic programs for regional development.

